

Присвячуються 300 річчю
від дня народження Г.С. Сковороди

5th International conference of young sciences

KHARKIV FORUM OF NATURAL SCIENCES

П'ята міжнародна конференція молодих учених

ХАРКІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ФОРУМ

19-20 травня 2022 р.

Харків 2022

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Факультет природничої, спеціальної і здоров'язберезувальної освіти
Поморська академія у Слупську «Інститут біології і наук про землю»
Вроцлавський університет, Польща
Грайфсвальський університет (м. Грайсфальд, Німеччина),
Факультет державної політики, Сілезький університет в Опаві (Чехія)
Національний природний парк «Гомільшанські ліси»,
ГО «Українське ентомологічне товариство»

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

П'ЯТА МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ
ХАРКІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ФОРУМ

19-20 травня 2022 р.

(електронне видання)

Затверджено редакційно-
видавничою радою Харківського
національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
протокол № 4 від 18.05.2022 р.

Харків – 2022

УДК 502|37.091.3:613

Редакційна колегія: Бойчук Ю. Д., д. пед. н., професор, член-кореспондент НАНПУ України; Іонов І. А., д. с.-госп. н, професор, член-кореспондент НААН України; Леонтєв Д. В., д. б. н., професор; Чаплигіна А. Б., д.б.н., професорка; Перетяга Л. Є., д.пед.н. професорка; Комісова Т. Є., к.б.н., доцент, професорка кафедри анатомії і фізіології людини імені проф., д.м.н. Я. Р. Синельнікова; Твердохліб О. В., к.б.н., доцент; Сидоренко О. В., к.т.н., доцент; Галій А. І., к.б.н., доцент., Кратенко Р. І. к.б.н., доцент.

П'ята міжнародна конференція молодих учених: Харківський природничий форум (19-20 травня 2022 р., м. Харків): збірник тез. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – 277 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 5 від 18 травня 2022 р.

У збірці представлено матеріали науково-практичної конференції метою якої було об'єднання молодих науковців з країн Центральної та Східної Європи для обміну досвідом та натхненням, проведення плідних дискусій та налагодження сталого співробітництва у галузі природничих наук та освіти. Представлені роботи висвітлюють сучасний стан та перспективи розвитку природничої науки і освіти та присвячені актуальним проблемам сучасної біології, хімії, педагогіки, спеціальної психології та педагогіки здоров'язбереження.

©Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди

СЕКЦІЯ «ЗООЛОГІЯ».....	161
Белявцев М. П. ХИЖІ ДЕНДРОБІОНТНІ COLEOPTERA СВІЖОЇ ДІБРОВИ НПП «ГОМІЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ»	161
Гуров А.Ф. НОВІ ЗНАХІДКИ ПЕРЕБУВАННЯ БОРСУКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО НА ТЕРИТОРІЇ НОВОВОДОЛАЗЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	163
Дементєєва Я.Ю., Мамедова Ю. П., Сороковенко Р. Р., Кришталь А.І. ЗНАЧЕННЯ ТЕХНОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ДЛЯ ХИЖИХ ПТАХІВ	164
Ковальова Д. А, Маркіна Т. Ю. ВПЛИВ ТЕМПЕРАТУРИ НА ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ <i>HERMETIA ILLUCENS</i> L.....	167
Курко О. О., Бачинська Я. О ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МАСЛИННОГО ЛУБОЇДА (<i>HELESINUS TORANIO</i>) НА ТЕРИТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	169
Курячий К.В., Сидоренко О.А. ЩОДО ВИДОВОГО СКЛАДУ ТА КОЛИВАНЬ ЗУСТРІЧАЄМОСТІ ІМАГО ПРЕДСТАВНИКІВ ДЕЯКИХ РОДИН ЛУСКОКРИЛИХ (LEPIDOPTERA) НА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «КРАМАТОРСЬКИЙ» У 2021 РОЦІ.....	171
Літвін Л. М., Дементєєва Я.Ю. ШТУЧНІ ГНІЗДІВЛІ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ БІОРЕКУЛЬТИВАЦІЇ НА ДЕРГАЧІВСЬКОМУ ПОЛІГОНІ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ	174
Лобунець А. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОРІД ТА ГІБРИДІВ ШОВКОВИЧНОГО ШОВКОПРЯДА УКРАЇНСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ.....	176
Мамедова Ю.П., Чаплигіна А.Б. РІДКІСНІ ТА ЗАЛІТНІ ВИДИ ПТАХІВ НА ОЧИСНИХ СПОРУДАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (2019 – 2021pp.)	177
Мірошнікова О. С. ПІДГОДІВЛЯ ТА БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ РОЗВЕДЕННЯ КАБАНА ДИКОГО У ДП «ТОВАРИСТВО ШАНУВАЛЬНИКІВ ПРИРОДИ КОЗЕЛЕЦЬКОГО РАЙОНУ»	179
Мельніков Р.О., Музика Д.В., СТАН ВИВЧЕНОСТІ ПТАХІВ РОДУ <i>TURDUS</i> , ЇХ РОЛЬ ЯК ПРИРОДНОГО РЕЗЕРВУАРУ ПАТОГЕНІВ В АНТРОПОГЕННИХ УМОВАХ	180
Погребняк О. І. РЕЗУЛЬТАТИ ОБСТЕЖЕННЯ МІЛКОВОДНИХ ДІЛЯНОК РІКИ СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ ТА ЇЇ ПРИТОКІВ В ЗИМОВИЙ ПЕРІОД.....	183
Пономарьова Б., Харченко Л.П. КОРЕЛЯТИВНА ЗАЛЕЖНІСТЬ БУДОВИ ДЗЬОБА ПТАХІВ ВІД ТРОФІЧНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА КОРМОДОБУВНОГО СТЕРЕОТИПУ.....	184
Поповічук А.В., Мухіна О.Ю. ФАУНІСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ШКІДЛИВИХ КОМАХ ТА КЛЩІВ ЯБЛУНЕВИХ САДІВ ОКОЛИЦЬ СЕЛИЩА КРАСНОКУТСЬК БОГОДУХІВСЬКОГО РАЙОНУ	185
Прокоп'як М.З., Голіней Г.М. МАТЕРІАЛИ ЩОДО ПОШИРЕННЯ ЖУКА-ОЛЕНЯ <i>LUCANUS CERVUS CERVUS</i> L. В ОБЛАСТЯХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ.....	188

досліджень – вивчення та виявлення закономірності популяційної динаміки шкідливої ентомофауни та кліщів яблуні на основі фітосанітарних прогнозів та цілеспрямованого застосування сучасних методів і засобів захисту рослин з урахуванням охорони навколишнього середовища задля покращення врожайності яблуні.

Список використаних джерел

1. Байдик Г. В. Сільськогосподарська ентомологія : підруч. / Г. В. Байдик - К. : Вища освіта, 2005. – 511 с.
2. Белецкий Е. Н. Сельскохозяйственная энтомология : учебн. пособие / Е. Н. Белецкий, Г. В. Байдык, Н. Д. Евтушенко ; под ред. П. М. Литвинова. – Х. : ХГАУ, 1997 . – 205с.
3. Дудник А. В. Сільськогосподарська ентомологія : навч. посіб. / А. В. Дудник. – Миколаїв : МДАУ, 2011. – 389 с.
4. Олифер А.В. Развитие яблонной плодовой жорки и меры борьбы с ней в Полесье и Лесостепи УССР / А.В. Олифер. В кн.: «Садоводство», вип. 6 «Урожай». – К., 1967. – 79 с.
5. Теленга М.А. Стан та перспективи біологічного методу боротьби з шкідниками сільськогосподарських культур / М.А. Теленга // Проблеми ентомології на Україні. - К. : АН УССР, 1959. – С. 221-223.
6. Тертишний О. С. Агробіологічне обґрунтування захисту яблуні, сливи, та чорної смородини від шкідників в умовах Східного Лісостепу: автореф. дис. ... док. с.-г. наук / О. С. Тертишний. - К.: НАУ, 1996. – 23 с.

Прокоп'як М.З., Голіней Г.М.

МАТЕРІАЛИ ЩОДО ПОШИРЕННЯ ЖУКА-ОЛЕНЯ *LUCANUS CERVUS CERVUS* L. В ОБЛАСТЯХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Жук-олень *Lucanus cervus cervus* L. – найбільш відомий жук фауни України. У наш час ареал цього виду стрімко скорочується і з кожним роком імовірність зустріти його зменшується. Жук-олень охороняється Червоною книгою України (2009 р.) і включений до Додатку III Конвенції Про охорону диких видів флори та фауни і середовища існування у Європі (Бернська конвенція) [2, 5, 6]. У багатьох країнах Європи ведуться різноманітні моніторингові програми по вивченню чисельності й поширення жука-оленя.

Жук-олень, що зустрічається в Україні, досі не був детально розглянутий навіть у контексті окремих заповідних територій.

Матеріалом для аналізу слугували ентомологічні колекції, у яких представлені як матеріали власних досліджень, так і матеріали, зібрані студентами хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка під час навчально-польових практик. Ентомологічна колекція зібрана впродовж травня – серпня 2021 р. Ентомологічний матеріал був зібраний у Закарпатській, Волинській, Тернопільській і Хмельницькій областях.

Ентомологічний матеріал було зібрано згідно загальноприйнятих у зоології методик і з урахуванням норм природоохоронного законодавства.

В ентомологічних колекціях виявлено 14 самців і 12 самок жука-оленя [4]. У 2021 році колекції поповнились цим видом, який був знайдений на досліджуваних територіях в різних областях України.

Нижче подано перелік виявлених жуків, знайдених на досліджуваних територіях (згідно таксономічних категорій <https://fauna-eu.org>) [7].

Надродина *Scarabaeoidea* Latreille, 1802

Родина *Lucanidae* Latreille, 1804

Підродина *Lucaninae* Latreille, 1804

Рід *Lucanus* Scopoli, 1763

Жук-олень *Lucanus cervus cervus* (Linnaeus, 1758)

Матеріал. Закарпатська обл.: Хустський р-н, с. Нижнє селище [48.206633, 23.437907], 23.07.2021, (2) ♂ ♀; Тячівський р-н, смт. Дубове [48.193503, 23.897500], 05.07.2021, (2) ♂ ♀. Волинська обл.: Ратнівський р-н, смт. Заболоття [51.632932, 24.261153], липень (1) ♀. Тернопільська обл., Чортківський р-н, м. Борщів [48.800139, 26.050772], 28.07.2021, (1) ♀; с. Стрільківці [48.767047, 25.991981], червень, (1) ♂. Хмельницька обл.: м. Кам'янець-Подільський [48.696642, 26.580688] червень, (1) ♂; Кам'янець-Подільський р-н, с. Боришківці [48.717143, 26.698857], липень, (2) ♂.

Слід відмітити, що ентомологічний матеріал жука-оленя знайдено у широколистяних і мішаних лісах, у яких переважали старовікові і молоді дуби. Отримані дані свідчать про те, що на досліджуваних територіях зустрічаються самці і самки жука-оленя. Загальна кількість виявлених особин – ♂ (6) і ♀ (4).

Загальний ареал цього виду доволі широкий, він охоплює Центральну, Південну і Східну Європу, а також Північну Африку. В Україні вид поширений майже на всій території, крім південно-східних областей. Жук-олень занесений до Червоної книги України (2009 р.). Природоохоронний статус цього виду – рідкісний.

Довжина тіла жука-оленя – 25–80 мм, чорно-коричневий із слабким блиском. Верхні щелепи в самця значно довші за голову, розгалужені, наче роги оленя, у самки коротші за голову, мають вигляд щипців. Імаго з'являються в травні, його літ спостерігається до початку серпня, переважно ввечері. Жуки живляться соком, що витікає із деревини; літають ввечорами у червні–липні [1].

Самки відкладають яйця на гниючу деревину. Личинки сліпі, С-подібні. Вони розвиваються у гнійній деревині і живляться гниючою деревиною стовбурів дерев. Тіло личинки кремового кольору прозоре з помаранчевими ногами і головою. За допомогою ніг личинки здатні стрекотати, що забезпечує їх комунікацію між собою. Личинки линяють декілька разів й перетворюються на лялечку. Тривалість личинкової стадії 4–6 років [3].

Слід відмітити, що жуки-олені не кусаються. Підростаючи, вони харчуються мертвою деревиною і деревним соком, тому людині чи природі нашкодити ці комахи ніяк не можуть. Відомо, що жуки-олені виконують роль санітарів, переробляючи деревину і листя, що гниє. Найчастіше їх можна спостерігати з середини-кінця травня до середини липня.

Колись жук-олень був звичайним видом по всій Європі, проте зараз спостерігається повсюдне скорочення його чисельності. Як правило, місцями виявлення жука-оленя є широколистяні й мішані ліси з домішкою дуба. В Україні такі ліси є у передгір'ях Кримського півострова і Карпатах.

У зв'язку з реальною загрозою втрати місць існування цього виду в промислових лісах слід активізувати дослідження щодо його залягання, а отримані результати враховувати при плануванні лісового господарства в насадженнях, які є його середовищем проживання.

Вважаємо, що ці дані можна використати як вихідні матеріали для подальшого аналізу поширення жука-оленя з урахуванням збереження біорізноманіття.

Список використаних джерел

1. Бригадиренко В. В. Основи систематики комах: навч. посіб. Д. РВВ ДНУ, 2003. 204 с.
2. Васько Б. М. *Insecta, Coleoptera, Scarabaeoidea* (6 окремих статей), в: Акімов, І. А. (ред.), Червона книга України. Тваринний світ. Київ. : Глобалконсалтинг, 2009. С. 109–114.

3. Гусев В. І. Атлас комах України / Гусев В.І. та ін. К. : Рад. шк., 1962. 224 с.
4. Харишин І. М., Голіней Г. М. Червонокнижні види родини Scarabaeidae у фауні Тернопільської області. *Тернопільські біологічні читання – Ternopil Bioscience – 2021* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін та 100-річчю від дня народження д.б.н., проф. Шуста Івана Васильовича (Тернопіль, 1–2 жовт. 2021 р.). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 167–170.
5. Червона книга України: тваринний світ / під заг. ред. Акімова А. І. Київ : «Глобалконсалтинг», 2009. 624 с.
6. European Red List of Butterflies / C. Van Swaay et al. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2010. 47 p.
7. Fauna Europaea : веб-сайт. URL: https://fauna-eu.org/cdm_dataportal/taxon/24c56ea2-9787-4cf5-995b-fcdcfcb0b576 (дата звернення: 16.04.2022).

Тютюнник В.В., Мухіна О.Ю.
ЕКОЛОГО-ФАУНІСТИЧНИЙ ОГЛЯД БУЛАВОВУСИХ ЛУСКОКРИЛИХ
(RHOPALOCERA) НА ТЕРИТОРІЇ СУДАКСЬКОГО РАЙОНУ ПІВДЕННО-
СХІДНОЇ ЧАСТИНИ КРИМУ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Булавовусі лускокрилі (Rhopalosera)- переважно денні комахи ряду Lepidoptera. Більшість видів відносять до так званих «денних метеликів», оскільки їх можна зустріти у світлі години доби. Ця група заслуговує окремої уваги через те, що її роль в екосистемі подвійна: представники родин на одних фазах розвитку виступають шкідниками, а на інших – корисними запилювачами квіткових рослин, що впливає і на розвиток екосистеми в цілому.

Актуальність дослідження полягає в біоіндикаційній цінності. Швидка реакція на зміну умов навколишнього середовища дає змогу використовувати комах як надійний індикатор екологічного стану природних угруповань. Більшість видів реагують на антропогенні впливи підвищенням або падінням чисельності популяції.

Метою даної роботи, у зв'язку з цим, стало виявлення видового складу, еколого-біологічних особливостей та структури популяцій булавовусих лускокрилих південно-східної частини півострову, що мешкають в ряді відкритих біоценозів.

Матеріалом дослідження були власні збори і спостереження, проведені у Судакському районі і на околицях м. Судак протягом 2019-2021 років. Для проведення стаціонарних досліджень було підібрано 5 типових біотопів з різним характером та інтенсивністю антропогенного навантаження: агроекосистема (виноградник), степова ділянка, луки навколо озера, ялівцевий гай та узлісся.

Визначення лускокрилих проводили за допомогою сучасних визначників [1]. Переважну більшість особин визначали на місці виявлення без вилучення з екосистеми. У випадках з видами, що важко ідентифікуються за зовнішніми ознаками, зокрема видами-двійниками, відомості про лускокрилих збиралися за загальноприйнятими в ентомології методиками (косіння ентомологічним сачком, накривання).